

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 351.746.1: 356.13(410)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.17>

С. П. ШУМОВЕЦЬКА

доктор педагогічних наук,

доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін,

Національна академія Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького,

м. Хмельницький, Україна

Електронна пошта: sv_shumovetska@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-5419-1576>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СПІВРОБІТНИКІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті розкрито специфіку професійної підготовки співробітників прикордонної служби Великобританії, охарактеризовано вимоги, які вона висуває до особистісних якостей офіцерів. Йдеться про такі професійні характеристики, як емоційна стійкість, відданість, дисципліна і повага до людей, здатність до командної роботи. Професійна підготовка співробітників прикордонної служби Великобританії, яку вважають однією з найбільш ефективних у світі, спрямована на формування у співробітників найвищих стандартів професіоналізму та колективної роботи, відповідності її основним цінностям. Для підготовки офіцерів прикордонної служби передбачено багатетапну програму, яка враховує професійні вимоги, зокрема до оперативності роботи. Професійне навчання, серед іншого, стосується використання розумної сили, забезпечення «морального лідерства». Основну увагу під час навчання персоналу тут звертають на підвищення ефективності його професійної діяльності, міжособистісної взаємодії, на лідерство, навички роботи у команді, розвиток комунікативних здібностей і роботи з інформацією.

З'ясовано, що під час професійної підготовки велику увагу також приділяють відпрацюванню комунікативних навичок співробітника прикордонної служби. Комунікативні навички розглядають як тактичні способи, за допомогою яких можна встановити і зберегти контроль над ситуацією. На цьому рівні передбачено навчання персоналу керувати конфліктами, застосовувати тактичні комунікативні навички. Крім того, під час занять персонал учитись давати інтерв'ю, отримувати свідчення від третьої сторони. Особливу увагу звертають на вміння співробітників подавати повну й точну інформацію про певну подію (інцидент).

Ключові слова: професійна підготовка, прикордонник, прикордонна служба Великобританії, охорона кордону, цінності, ефективна поведінка, комунікація, командна робота.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників покликана сформулювати у них відповідний спосіб професійної діяльності, сукупність способів професійної діяльності, принципів, методів, прийомів взаємодії і співпраці. Від рівня організації професійної підготовки суттєво залежить ефективність діяльності Державної прикордонної служби України, виконання завдань із охорони державного кордону. Нині для належної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників велике значення має запозичення досвіду європейських країн щодо формування у співробітників необхідних особистісних характеристик – складників готовності до професійної діяльності. Осмислення цього досвіду

є важливим завданням педагогіки вищої військової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Нині дослідники вивчають різні аспекти зарубіжного досвіду підготовки фахівців із охорони кордонів. Зокрема І. Блощинський і Д. Таушан розкрили мовний аспект Уніфікованої програми підготовки прикордонників країн Європейського Союзу [1]. Н. Ринденко охарактеризувала тенденції комунікативної підготовки курсантів навчальних закладів Прикордонної варті Республіки Польща [2]. Т. Соляр і О. Діденко висвітлили особливості професійної підготовки співробітників Берегової охорони і Прикордонного патруля Сполучених Штатів Америки [3]. Т. Тронь з'ясувала особливості підготовки

майбутніх фахівців у сфері охорони кордону Сполучених Штатів Америки [4]. Водночас потребує подальшого дослідження специфіка професійної підготовки співробітників прикордонної служби Великобританії та врахування цього досвіду для організації системи професійної підготовки фахівців Державної прикордонної служби України.

Метою роботи є висвітлення особливостей професійної підготовки співробітників прикордонної служби Великобританії.

Виклад основного матеріалу. Прикордонна служба Великобританії (Border Force) є органом правоохоронного призначення, що належить до Міністерства внутрішніх справ. Вона захищає кордон Великобританії, здійснюючи імміграційний та митний контроль за людьми і товарами на в'їзді/виїзді [7]. Офіцери прикордонної служби працюють у 140 морських і повітряних портах по всій Великобританії і за кордоном. Пріоритетом служби є безпека країни, тому її називають першою лінією оборони Великобританії.

Прикордонна служба висуває великі вимоги до особистісних якостей офіцерів. Тут звертають увагу на загальнокультурний рівень співробітників, їхню освіту, рівень підготовки [5, с. 121]. Важливого значення надають таким особистісним характеристикам, як емоційна стійкість, відданість, дисципліна і повага до людей. Передбачено, що прикордонники повинні діяти професійно і спокійно у складних ситуаціях. Окремо йдеться про здатність до командної роботи: «прикордонне відомство допомагає підвищити обізнаність і створює інклюзивну культуру, в якій кожен може процвітати і бути самим собою на роботі» [11].

В інформаційному пакеті кандидата (Recruitment Candidate Information Pack. Border Force) зазначено, що діяльність офіцера прикордонної служби має центральне значення для забезпечення безпеки та цілісності кордону Великобританії. Прикордонна служба потребує від своїх співробітників найвищих стандартів професіоналізму та колективної роботи, відповідності її основним цінностям. Серед таких цінностей слід указати, насамперед, на чесність, неупередженість, об'єктивність. Важливе значення мають також відданість, дисципліна, повага до людей і моральна мужність [10].

Серед складників професійної підготовленості співробітників прикордонної служби Великобританії слід указати на такі:

- високий рівень володіння навичками міжособистісного спілкування;
- гнучкість, здатність до адаптації і творчості для вирішення проблем;
- бездоганна особиста етика та чесність;
- емоційна відкритість, позитивне налаштування до спілкування з колегами, членами громадськості та іншими зацікавленими сторонами;
- здатність упевнено управляти потенційно складними ситуаціями;
- розвинені навички міжособистісного спілкування, а також відкритість до новацій, готовність працювати у команді;
- лідерський потенціал, розвинені лідерські здібності;
- здатність до об'єктивного та аналітичного мислення;
- надійність у забезпеченні дотримання законів Великобританії [10].

Важливим свідченням професіоналізму співробітників прикордонної служби Великобританії є ефективність їх роботи, вміння приймати ефективні рішення. Ефективність у такому випадку означає використання обґрунтованих суджень, доказів і знань для отримання точних, експертних і професійних рішень та рекомендацій. Окрім цього, всіх співробітників прикордонної служби стосується ефективність використання і захисту державної та громадської інформації.

Своєю чергою ефективна поведінка означає відповідальність за прийняття неупереджених рішень; здатність до опрацювання складної інформації і знаходження додаткових відомостей для прийняття адекватних рішень; спроможність розуміти важливу інформацію й обґрунтовано висловлювати судження; уміння чітко, усно і письмово пояснити, як саме можна виконати завдання; готовність підтримувати зворотній зв'язок і налагоджувати співпрацю. Свідченням ефективної поведінки є належне зберігання даних та інформації, недопущення неточностей і неправильних дій.

Передбачено, що ефективна поведінка виявляється також у взаємодії із людьми. Від співробітників прикордонної служби вимагають, щоб

вони чітко розуміли цілі та призначення організації, мали позитивний підхід до взаємодії з іншими людьми. Великі вимоги висуваються до комунікативної поведінки співробітників. Зокрема, йдеться про те, що вони повинні:

- уміти слухати, розуміти, поважати і приймати цінність різних поглядів, ідей і способів роботи;

- ефективно висловлювати ідеї як усно, так і письмово, з повагою до інших людей;

- усвідомлювати вплив своєї поведінки на інших, а також урахувати потенційні реакції інших на запропоновані ідеї;

- упевнено вести складні розмови або давати інтерв'ю;

- конструктивно вирішувати конфлікти й суперечки, якщо вони виникають;

- протистояти приниженню інших людей, словесним образам, зокрема залякуванню, переслідуванню або дискримінації [10].

Здатність до ефективного спілкування співробітника прикордонної служби виявляється у тому, що він ефективно повідомляє ідеї та інформацію як усно, так і в письмовій формі, вміє використовувати методики вислуховування й опитування задля того, щоб переконатися, що інші люди розуміють все, що відбувається, і можуть ефективно передавати ідеї та інформацію. Офіцер також повинен уміти переконувати людей, передавати інформацію письмово, викладати свою думку логічно, стисло, ясно [7]. Передбачено, що співробітник має обов'язково дотримуватися вимог Кодексу етичної поведінки [8].

Окрім цього, важливими характеристиками співробітника прикордонної служби є такі:

- повага до рас і різноманітності: офіцери повинні поважати раси та різноманітність, зокрема думки, почуття колег і представників громадськості незалежно від їхньої раси, релігії, посади, походження, обставин, статусу або зовнішності;

- здатність до командної роботи, що розвиває міцні робочі відносини у команді задля досягнення спільних цілей, руйнує бар'єри між групами та залучає інших до обговорення і прийняття рішень;

- здатність досліджувати та розв'язувати проблеми передбачає вміння отримувати точну інформацію з різних джерел, аналізувати її для

виявлення проблем, питань і прийняття ефективних рішень;

- особиста відповідальність: офіцер бере на себе особисту відповідальність за те, що відбувається, і досягає результатів, працюючи мотивовано, віддано, наполегливо й сумлінно;

- стійкість: офіцер виявляє стійкість навіть у складних умовах, підготовлений до прийняття складних рішень і прогнозує їхні наслідки [9].

Отже, професійна культура співробітників прикордонної служби виявляється в умінні приймати ефективні рішення, аналітичному розумі, у навичках вирішення проблем і здатності до взаємодії, у комунікативних здібностях і готовності до партнерства та комунікацій, відкритості до новацій, удосконалення і професійного росту. Це ті навички, знання і поведінка, що сприяють успішній роботі.

Відбір на всі посади у прикордонній службі Великобританії здійснюється через центр оцінювання, де кандидати проходять тестування для перевірки здатності приймати рішення, управління конфліктами, усних і письмових навичок спілкування. Перевага надається також тим, хто знає іноземні мови [7].

Для того щоб оцінити всіх кандидатів, використовують початковий тест, призначений для оцінки загальних навичок, необхідних для роботи у прикордонній службі як правоохоронному органі. Тест складається з чотирьох субтестів, які стосуються: а) здатності створювати необхідний текст; б) здатності швидко і правильно перевіряти інформацію; в) здатності правильно вирішувати числові задачі; г) здатності розмірковувати логічно, на основі фактів [9].

Для підготовки офіцерів прикордонної служби передбачено багатоетапну програму, яка враховує професійні вимоги, зокрема до оперативності роботи. Зокрема, програма Core Skills 1 – це програма із трьох частин, призначена для перевірки знань і навичок із імміграційної функції на контрольному пункті, а також деяких митних функцій. Три частини передбачають попереднє онлайн-навчання, навчання в аудиторії і наставництво.

Під час аудиторних занять фахівці відпрацьовують тритижневу програму, що передбачає оцінювання, рольові ігри, практичні й теоретичні тести. Надалі відбувається період консолідованого навчання (наставництва) в оперативному

середовищі, який може тривати до 4 тижнів. Після завершення всіх напрямів програми і складання необхідних тестів передбачено тренінгові заняття, наставництво на робочому місці та професійний розвиток (підвищення кваліфікації). Спеціалізовані тренінги, а також програма «Основні навички 3», яка передбачає різні модулі онлайн-навчання і подальше аудиторне навчання, зазвичай тривають протягом 12 місяців.

Задля перевірки придатності до служби використовують письмове та усне опитування (бесіду). Беруть до уваги розуміння кандидатом необхідних навичок, знань і поведінки співробітника прикордонної служби. Питання у співбесіді також стосуються необхідних компетенцій. Кандидатам пропонують описати випадки із життя, котрі найкраще демонструють показники та їхній досвід певної компетенції. Одним із підходів є використання методу, що допомагає створити структуру відповіді: контекст і роль, конкретні виклики, що зроблено, як і чому, який результат дій. Завдання кандидата – описати результати й довести, що його дії були ефективними, або спосіб поліпшення своєї роботи, впливаючи на результат [10].

У прикордонній службі Великобританії передбачено навчання персоналу з безпеки (Personal safety training), яке має кілька рівнів. Навчання з особистої безпеки стосується, серед іншого, використання розумної сили, забезпечення «морального лідерства». Передбачено три рівні навчання персоналу з безпеки залежно від конкретної роботи, яку виконує співробітник. Зокрема, під час тренінгових занять кожен день присвячений відпрацюванню певних практичних навичок.

Велику увагу у прикордонній службі Великобританії звертають на відпрацювання кому-

нікативних навичок співробітників. У цьому випадку комунікативні навички розглядають як тактичні способи, за допомогою яких можна встановити і зберегти контроль над ситуацією [9]. На цьому рівні передбачено навчання персоналу керувати конфліктами, застосовувати тактичні комунікативні навички. Під час занять персонал також учиться давати інтерв'ю, отримувати свідчення від третьої сторони. Особливу увагу звертають на уміння співробітників подавати повну й точну інформацію про певну подію (інцидент).

Висновки та перспективи досліджень. У Великобританії система підготовки офіцерських кадрів, яку вважають однією з найбільш ефективних у світі, спрямована на формування високого рівня професіоналізму фахівців прикордонної служби. Основну увагу під час навчання персоналу тут звертають на підвищення ефективності його професійної діяльності й міжособистісної взаємодії, лідерство та навички роботи у команді, розвиток комунікативних здібностей і роботи з інформацією.

Досвід професійної підготовки співробітників прикордонної служби Великобританії має важливе значення у контексті уваги до ефективності управління, підтримання співпраці, організації ефективної командної роботи, формування у майбутніх співробітників лідерської поведінки, етичного лідерства. Доцільним є запозичення досвіду з формування навичок інтерв'ю, підтримання контактів із громадськістю, комунікацій, міжособистісної взаємодії та роботи у команді задля підготовки фахівців для прикордонного відомства України.

Напрямами подальших досліджень є визначення специфіки комунікативної підготовки фахівців прикордонної служби Великобританії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блощинський І. Г., Таушан Д. В. Уніфікована програма підготовки прикордонників країн Європейського Союзу: мовний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. № 64. С. 20–24.
2. Ринденко Н. М. Тенденції комунікативної підготовки курсантів навчальних закладів прикордонної варті Республіки Польща : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. акад. Держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2016. 20 с.
3. Соляр Т. В., Діденко О. В. Особливості професійної підготовки співробітників Берегової охорони і Прикордонного патруля Сполучених Штатів Америки. *Збірник наукових праць. Серія: Педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький, 2012. № 65. С. 116–120.
4. Тронь Т. В. Підготовка майбутніх фахівців у сфері охорони кордону Сполучених Штатів Америки : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 237 с.

5. Шинкарук О. М., Волобуєва О. Ф., Олексієнко Б. М. Морально-психологічне забезпечення професійної діяльності персоналу Державної прикордонної служби України : моногр. За ред. О. М. Шинкарука. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2018. 480 с.
6. Border Force / GOV.UK. URL : <https://www.gov.uk/government/organisations/border-force> (last accessed: 30.06.2019).
7. Border Force Officer or Assistant Officer. URL : www.myworldofwork.co.uk (last accessed: 11.09.2019).
8. Ethics of Border Security / Centre for the Study of Global Ethics University of Birmingham. 67 p. URL : frontex.europa.eu (last accessed: 20.09.2018).
9. Personal safety training (PST) / GOV.UK. URL : www.gov.uk (last accessed: 28.07.2019).
10. Recruitment Candidate Information Pack. Border Force Officer Salary Bandings: URL : www.manpower.org.uk (last accessed: 28.07.2019).
11. Working for border force / GOV.UK. URL : www.gov.uk (last accessed: 30.06.2019).

REFERENCES

1. Bloshchynskiy I. H., Taushan D. V. Unifikovana prohrama pidhotovky prykordonnykiv krain Yevropeiskoho Soiuzu: movnyi aspekt. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriya: Pedagogichni ta psykholohichni nauky. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU, 2012. № 64. S. 20–24 [in Ukrainian].
2. Ryndenko N. M. Tendentsii komunikatyvnoi pidhotovky kursantiv navchalnykh zakladiv prykordonnoi varty Respubliki Polshcha : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Nats. akad. Derzh. prykordonnoi sluzhby Ukrainy im. B. Khmelnytskoho. Khmelnytskyi, 2016. 20 s. [in Ukrainian].
3. Soliar T. V., Didenko O. V. Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky spivrobotnykiv Berehovoï okhorony i Prykordonnoho patrulia Spoluchenykh Shtativ Ameryky. Zbirnyk naukovykh prats № 65. Seriya: Pedagogichni ta psykholohichni nauky / holov. red. Ye. M. Potapchuk. Khmelnytskyi, 2012. S. 116–120 [in Ukrainian].
4. Tron T. V. Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv u sferi okhorony kordonu Spoluchenykh Shtativ Ameryky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Khmelnytskyi, 2018. 237 s. [in Ukrainian].
5. Shynkaruk O. M., Volobuieva O. F., Oleksiienko B. M. Moralno-psykholohichne zabezpechennia profesiinoi diialnosti personalu Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy : monohr. / za red. O. M. Shynkaruka. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU, 2018. 480 s. [in Ukrainian].
6. Border Force / GOV.UK. URL : <https://www.gov.uk/government/organisations/border-force> (last accessed: 30.06.2019) [in English]
7. Border Force Officer or Assistant Officer. URL : www.myworldofwork.co.uk (last accessed: 11.09.2019) [in English].
8. Ethics of Border Security / Centre for the Study of Global Ethics University of Birmingham. 67 p. URL : frontex.europa.eu (last accessed: 20.09.2018) [in English].
9. Personal safety training (PST) / GOV.UK. URL : www.gov.uk (last accessed: 28.07.2019) [in English].
10. Recruitment Candidate Information Pack. Border Force Officer Salary Bandings: URL : www.manpower.org.uk (last accessed: 28.07.2019) [in English].
11. Working for border force / GOV.UK. URL : www.gov.uk (last accessed: 30.06.2019) [in English].

S. P. SHUMOVETSKA

Doctor of Pedagogic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Psychology,

Pedagogy and Socio-Economic Sciences,

National Academy of the State Border Service named after Bohdan Khmelnytsky, Khmelnytsky, Ukraine

E-mail: sv_shumovetska@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-5419-1576>

VOCATIONAL TRAINING OF THE UK BORDER FORCE EMPLOYEES

The article reveals the specifics of the vocational training of the UK Border Force employees, describes the requirements that it poses for the personal qualities of officers. This refers to such personal characteristics as emotional stability, devotion, discipline and respect for people, capacity for team work. The vocational training of the UK Border Force employees, which is considered one of the most effective in the world, is aimed at creating the highest standards of professional competence and teamwork among employees, compliance with its basic values. For the training of border guard officers is provided a multi-stage program which takes into account professional requirements, including regarding the speed of work. Vocational

training, among other things, concerns the use of reasonable power, the provision of «moral leadership». The main attention during the training of staff here is focused on improving the efficiency of their professional activities and interpersonal interaction, leadership and teamwork skills, developing communication abilities and working with information.

It has been found that during the vocational training a great importance is attached to the development of the communication skills of the border guard officer. Communication skills are considered as tactical ways to establish and maintain control over the situation. At this level, personnel is trained to manage conflicts and apply tactical communication skills. During the training, the staff also learns to give an interview and receive testimony from a third party. Special attention is paid to the ability of employees to provide complete and accurate information regarding a certain event (incident).

Key words: vocational training, border guard officer, border protection, UK Border Force, values, efficient behavior, communication, team work.